

Balanç estratègic

2022-2024

Avís legal

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència de Reconeixement 4.0 Internacional (CC BY 4.0) de Creative Commons. Se'n permet la reproducció, la distribució, la comunicació pública i la transformació per generar obra derivada, sense cap restricció, sempre que se'n citi el titular dels drets (Generalitat de Catalunya. Departament de Justícia, Drets i Memòria). La llicència completa es pot consultar a: <https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ca>

© Generalitat de Catalunya
Departament de Justícia, Drets i Memòria
justicia.gencat.cat

Juliol de 2024

Índex

1. Principis generals: garantisme i reforçament de l'Estat del benestar	5
2. Àmbits sectorials: execució penal, administració de justícia, gestió del conflicte, memòria democràtica i codificació del dret propi	6
3. De la teoria a la pràctica: continuïtat en les grans apostes de país amb empremta pròpia	7
4. Enfortir el model d'execució penal català	9
4.1. Avançar cap a l'obertalitat del sistema	9
4.2. Millorar el clima social i el benestar emocional als centres penitenciaris i als centres educatius	11
4.3. Professionals com a agents de canvi	12
5. Administració de justícia àgil, eficient i de qualitat	14
5.1. Avançar cap a una millor col·laboració i cooperació interinstitucional, i consolidar recursos	15
5.2. Transformació organitzativa i digital	16
5.3. Millora de la infraestructura i de les condicions laborals	17
5.4. Atenció psicosocial a víctimes	17
6. Gestió adequada de conflictes i justícia restaurativa	19
7. Memòria democràtica per un present i futur més fraterno	21
8. Codificació del dret civil propi i suport a les entitats	25
9. La transversalització feminista	26
10. Conclusions	28
Annex.	29
Equip de la Conselleria de Justícia, Drets i Memòria (2022-2024)	29

“És que aquesta cosa que és el càstig i que, durant segles, potser mil·lennis, ha semblat més o menys evident a la civilització occidental, aquesta noció mateixa de càstig us sembla ara tan evident com això? Realment cal ser castigat?”

Michel Foucault, *Alternatives a la presó?*, Barcelona: Manifest, pàg. 10

“Promoure societats pacífiques i inclusives per aconseguir un desenvolupament sostenible, proporcionar accés a la justícia per a totes les persones i desenvolupar institucions eficaces, responsables i inclusives a tots els nivells.”

Objectiu Desenvolupament Sostenible 16

1. Principis generals: garantisme i reforçament de l'Estat del benestar

Els principis generals que han guiat aquests dos anys l'acció institucional al Departament de Justícia, Drets i Memòria han estat, de manera vinculada i retroalimentant-se, el garantisme (o antipunitivisme, en la seva accepció d'inspiració més anglosaxona) i l'aposta per una ciutadania social densa. En aquest sentit, hi ha prou literatura acadèmica i evidència empírica per afirmar que un excés de punició escala conflictes i enquistia problemes socials. I que societats més igualitàries són societats més segures. O dit d'una altra manera: per viure en societats millors, hem d'aconseguir minimitzar la intervenció judicial, penal i penitenciària, i maximitzar l'estat de benestar.

La conselleria garantista. El Departament de Justícia és tradicionalment la conselleria garantista per excel·lència. És l'essència de l'estat de dret, de l'aposta liberal. Deia contra-intuïtivament Theodore Lowi (acadèmic destacat en el camp de l'anàlisi de les polítiques públiques) que és el tipus de política pública el que determina l'enfocament polític que s'aplica i no al revés (per exemple, les polítiques redistributives per la seva naturalesa tendeixen a comportar aproximacions per l'esquerra). Alguna cosa hi ha d'això en l'orientació d'alts càrrecs i treballadors públics de la casa. Són/som escrupolosament garantistes.

En aquest sentit, el respecte exquisit pels drets i les garanties, i la cura i la preocupació per a l'extensió punitiva, ha acompanyat l'acció pública en els diferents àmbits d'actuació: en execució penal, administració de justícia, memòria democràtica i codificació del dret civil propi.

Alhora, i en coherència amb la mirada garantista, hem treballat per donar centralitat a un paradigma on, com a societat, la norma sigui gestionar els conflictes transitant de la cultura de l'adversari a una cultura de l'acord. Gestionar millor els conflictes que es viuen en societat té un impacte positiu en termes de cohesió social, seguretat ciutadana i convivència. Aquesta és una peça clau del model de país que volem construir, on els vincles comunitaris siguin una pedra fundacional de la prosperitat compartida que volem assolir. El món avançat va cap aquí, i a Catalunya hem de remar en la mateixa direcció.

La conselleria welfarista. Però a més, els drets socials també hi són molt presents. L'aposta republicana entesa, amb Philip Pettit, en tant que llibertat com a absència de dominació, com a capacitats i oportunitats per poder desenvolupar una vida digna. El Departament de Justícia és un bon termòmetre de la intensitat i qualitat de l'estat del benestar.

Una part de les nostres funcions tenen a veure amb l'alta vulnerabilitat i l'exclusió extrema que suposa la privació de llibertat. Però diria encara més: l'execució penal és la darrera vàlvula del sistema, és el lloc on arriben les conseqüències del fracàs de l'estat del benestar. I és alhora el lloc des d'on es treballa perquè hi pugui haver segones oportunitats. L'ideal de la reinserció és, en essència, això.

Així doncs, junt amb la clàssica dimensió garantista de la Conselleria de Justícia (clarament: la *Conselleria de Justícia i Dret* de la Generalitat de l'etapa republicana), en ple segle XXI hem de jugar fortament també amb la dimensió republicana: fer possible a tota la ciutadania l'autodeterminació personal, en un marc fratern, per transitar vides dignes (per això avui parlem de la *Conselleria de Justícia, Drets i Memòria*). El Departament de Justícia dialoga amb la resta de potes de l'estat de benestar en un projecte de país de drets i llibertats.

2. Àmbits sectorials: execució penal, administració de justícia, gestió del conflicte, memòria democràtica i codificació del dret propi

A la Conselleria de Justícia, Drets i Memòria es toquen àmbits diferents, però que lliguen de manera lògica. De fet, fou un encert que el president la delimités així en el decret d'estructura de creació d'aquest executiu. I que la bategés com la va batejar.

A més cal dir que es tracta d'àmbits amb diversos nivells competencials: des de competències plenes al desenvolupament d'una funció més o menys prestacional.

Administració de justícia. És un àmbit enormement fragmentat competencialment. Les nostres funcions són de governança de la infraestructura, personal no judicial i amb un paper important en l'organització i la digitalització. Voldríem, és clar, més competències. L'Estatut de 2006 explorava aquestes fronteres.

Execució penal. Àmbit amb competències transferides des de fa 40 anys i únic territori de l'Estat (fins al 2021, quan el País Basc passa a ser el segon territori de l'Estat a tenir la transferència). De fet, si es mira l'estadística internacional, s'observa que junt amb Escòcia i Irlanda del Nord som les úniques nacions sense estat a figurar-hi. Hem desenvolupat un model propi.

Gestió de conflictes. Es contempla des dels principis transversalitzadors i alhora com a àmbit específic del Departament, ja que és sobre aquest que recau la promoció i l'impuls al conjunt del govern i al país. Es contemplen les pràctiques de mediació i altres ADR, les pràctiques i la justícia restaurativa i l'acció comunitària.

Memòria democràtica. Som el departament on estan radicades aquestes polítiques públiques. Dret a la veritat, a la justícia, a la reparació i la no repetició en un context post-transicional. Important és el paper que té el Memorial Democràtic, un exemple d'organisme autònom que fa d'intersecció entre administració, entitats i universitats.

Codificació del dret civil català. Un procés d'artesania, que fa dècades que camina, i amb una gran competència tècnica i capacitat d'innovació. Un òrgan de prestigi: la Comissió de Codificació de Catalunya.

3. De la teoria a la pràctica: continuïtat en les grans apostes de país amb empremta pròpia

El Què. Polítiques públiques per a la transformació social. Durant aquests gairebé dos anys hem desenvolupat els principis generals enunciats (garantisme i *welfarisme*) de manera transversal buscant permeabilitzar tots els àmbits sectorials enumerats. Una actualització del garantisme en ple s. XXI només pot realitzar-se a partir de la idea de la llibertat com a no dominació de l'aproximació republicana. És a dir, tot i que és obvi que cal seguir insistint a ser escrupolós en el respecte als drets fonamentals i garanties penals i processals, no hi haurà reducció de la pressió penal i penitenciària si no hi ha alhora un potent funcionament de l'estat del benestar i de les apostes comunitàries per sostenir una ciutadania social densa. I al revés. Tota suposada millora social no ho serà en la seva complexitat si deixa en un segon terme drets i garanties. Hi ha el perill de transitar dreceres punitives que poden ser simples i vistoses però amb efectes contradictoris a mitjà termini.

A partir d'aquesta constatació, en els diversos àmbits sectorials s'ha gestionat i impulsat política pública amb la voluntat de consolidar les grans apostes de país que ja estaven en marxa amb aquesta empremta pròpia: al costat de les majories socials, al costat dels col·lectius i les persones en situació de vulnerabilitat.

A més, s'ha treballat per posar al centre el concepte de *bé públic*. Això vol dir tenir consciència del perill d'entrar en dinàmiques corporatives o promogudes per grups d'interès i que no sempre coincideixen, i a voltes el contradueixen, l'interès públic i comú. I en el mateix ordre de les coses, s'ha fet l'exercici de no estar sempre de cara als mitjans de comunicació.

El Com. Lideratge estratègic i deliberatiu. Com a conselleria s'ha treballat buscant construir un lideratge estratègic i deliberatiu. En tota acció de govern, si no es vol caure en una simple gestió, cal orientar els equips i actors cap a grans objectius. Animar i impulsar una acció pública per a la transformació social. A més, el lideratge estratègic busca impulsar alhora política pública amb efectes pràctics i materials, i construcció de sentit comú (o transformació cultural). És cert que no es tracta de fer tabules rases, en la política pública i la gestió sempre hi ha un important component de *path dependency*, però sí d'impregnar una empremta pròpia, orientada per valors i per evidències.

Aquest lideratge ha de ser deliberatiu: tant a nivell intern de la conselleria mateixa i el Govern mateix. L'escolta, el diàleg i la construcció conjunta han de prioritzar la forma de governar en ple s. XXI. A més, cal ser conscient que cada cop és més certa la premissa: a problemes complexos, solucions complexes. I aquestes, com més compartides, millor. D'altra banda, és important mantenir una interacció quotidiana amb altres institucions públiques i teixit social. Les polítiques públiques poden ser participades (en el seu disseny, en la seva implementació) i fins i tot coproduïdes. Ara bé, caldrà sempre mantenir la tensió per fer prevaldre l'interès públic per davant de l'interès particular, és a dir, evitar caure en dinàmiques de captació del regulador.

El Per què. La política pública com a hipòtesi de millora. Malgrat que els problemes socials són d'una gran complexitat i difícilment podrem aspirar a resoldre'ls del tot, les polítiques públiques les hem d'entendre com una hipòtesi de millora, com un exercici de canvi de la situació d'inici. Saber dimensionar bé la política i l'efecte és una bona pràctica: assegurar-nos que hi ha un canvi amb efecte material i alhora evitar la generació d'expectatives desmesurades.

El Quan. Res no comença ni acaba amb nosaltres. Però n'hem modulats un tram. Ens agradaria haver deixat petjada. Durant els gairebé dos anys de govern hem dut a terme una avaluació del punt de partida, cercant una millora en els diversos àmbits: en alguns accelerant/aprofundint mesures continuïstes; en d'altres, amb propostes innovadores.

Aquesta temporització s'identifica de manera clara en l'àmbit d'execució penal. Quan l'equip arriba a la conselleria els principals indicadors de comandament del sistema (obertabilitat, coerció i incidencialitat) estan en una tendència accelerada d'empitjorament. Una primera actuació de xoc va ser una avaluació amb profunditat del camp amb una pla d'actuació per desplegar immediatament. A mitjans de 2023, s'aconsegueix aturar l'empitjorament, es detecten millores durant la segona meitat de l'any que es consoliden de manera clara durant el primer trimestre del 2024. El malaurat succés al CP Mas d'Enric va anar seguit d'un bloqueig dels centres en mans d'una part de funcionaris que va tensionar la vida als centres, que va revertir en algunes millores de manera momentània, i que es reprèn al mes de maig.

4. Enfortir el model d'execució penal català

Una de les primeres coses que fem quan arribem a la conselleria és identificar un clar **empitjorament en els indicadors d'obertalitat, coerció i incidencialitat**. En aquestes dades hi incideixen factors contextuals (salut mental, falta de referents externs, vulnerabilitats acumulades) i de governança. Aquesta situació motiva la necessitat de dur a terme un diagnòstic quantitatiu i qualitatiu de la situació i el disseny d'un Pla d'actuacions urgent. Es busca millorar la situació i fer avançar el model d'execució penal català a través d'intervencions específiques i especialitzades. Es parteix de la premissa que cal posar en valor l'àmbit, pensant en les persones destinatàries del nostre servei, un dels col·lectius més exclosos i que, per tant, necessiten més atenció; i també pensant en els professionals, que fan una feina socialment molt rellevant sovint no prou reconeguda i valorada.

El **model d'execució penal català** s'ha anat construint a partir del traspàs de competències que es produeix el 1984 sobre tres pilars: la voluntat d'obertalitat del sistema; la intensivitat i individualització de l'activitat i el tractament; i la cura del trànsit de la institucionalització a la vida en llibertat. A més, cal remarcar la interacció important amb el teixit social (organitzacions socials i de drets humans) així com també la importància de l'evidència empírica i el treball amb l'acadèmia a l'hora de formular política pública. En el present mandat s'ha treballat per aprofundir aquestes característiques.

De manera concreta, en l'àmbit de justícia juvenil aquestes especificitats s'accentuen. De fet, és en la jurisdicció de menors on s'introdueixen des del mateix traspàs de competències (l'any 1981) apostes innovadores i profundament garantistes, pioneres a Catalunya, l'Estat i Europa: la centralitat del medi obert, les pràctiques de justícia restaurativa, el tractament especialitzat – fins i tot creant centres per al tractament de temàtiques concretes–, etc.

El model d'execució penal català és un model de relatiu èxit però que cal reforçar. La taxa de reincidència penitenciària en adults és relativament reduïda a l'entorn, i té tendència a la baixa. Entre 2014 i 2020 s'ha reduït 9 punts: ha passat del 30,2% al 21,2%. I acumula un descens de 19,2 punts des del 2008, quan era del 40,3%. Actualment, 8 de cada 10 persones que surten de presó no hi tornen a entrar. És una bona dada i la volem millorar.

4.1. Avançar cap a l'obertalitat del sistema

L'aposta per l'obertalitat del sistema ho és per una doble raó. Normativa: l'internament en un estat liberal i democràtic ha de ser l'*ultima ratio*. Però també d'eficiència i d'eficàcia. L'evidència empírica demostra que la reinserció es treballa millor des del medi obert: mentre que només un 10% de les persones que surten en llibertat des de tercer grau o règim obert reincideixen, ho fan en un 26% les que surten des de l'internament. Controlant estadísticament diferents variables, s'identifica una diferència de 12 punts.

Ho explicava Ignacio Muñagorri: la presó és com ensenyar a nedar en un submarí. Quan ens juguem la reinserció, quan treballem pel desistiment delictiu, és en el medi obert, és en aquell àmbit més semblant a la vida en llibertat. Les penes llargues o excessivament rígides de privació de llibertat tenen una repercussió molt negativa sobre la salut física i mental de la persona, i sobre la seva autonomia. No ajuden a la persona penada, però tampoc al conjunt de la societat. El conjunt de la ciutadania és la primera interessada en què la persona privada de llibertat surti de la presó millor de com hi ha entrat.

A Catalunya, un 42% de la població penitenciària es troba en situació de presó provisional a l'espera de judici o bé complint penes de presó inferiors a dos anys, és a dir, per delictes lleus, sovint vinculats a la pobresa i l'exclusió. Aproximadament, 3.700 persones es troben en aquesta situació.

A part d'indicacions clares a direccions i equips de transitar cap a l'obertitat del sistema, i d'un exercici de governança en aquesta línia, s'han pres també mesures concretes:

- **Estratègia nacional d'obertitat penitenciària (2024-26).** Amb 15 mesures que apunten a l'obertitat del sistema fomentant les llibertats provisionals, el medi obert i les sortides progressives, així com reduint el nombre de persones privades de llibertat en situació preventiva. D'entre aquestes mesures, destaquen el pla pilot per evitar situacions de presó provisional a través de polseres, la modificació del protocol de classificació inicial (CIMO), l'impuls de les mesures penals alternatives o el pla pilot per la universalització del servei de justícia restaurativa, entre d'altres.
- **Pilot polseres per evitar la presó provisional.** Una de les mesures de l'estratègia, pionera a tot l'Estat, és la realització d'una prova pilot per testar la introducció de polseres. Es tracta d'un exercici limitat en el temps, en els jutjats i en els tipus delictius, i que s'acompanyarà amb un monitoreig i avaluació externa per extreure'n conclusions que puguin donar pistes per una universalització de la mesura.
- **Dinamització de la Taula de Participació Social (TPS).** La participació social és un dels pilars que configuren el model penitenciari d'execució penal català ja que ajuda al foment de la dinamització d'activitats, el tractament, la formació i el treball dins dels centres, així com el trànsit dels penats cap a la societat, i reforça el medi obert. En aquest sentit, s'ha publicat la nova ordre de regulació de la Taula de Participació Social (TPS) de l'àmbit penal i penitenciari, que ha d'ajudar a potenciar el seu funcionament donant-li un nou impuls. I que ha de posar en context l'actuació de les entitats socials en col·laboració amb els serveis penitenciaris, de justícia juvenil i d'execució penal a la comunitat.
- **"Viu en digital!".** El projecte, finançat en part pels fons Next Generation, té la finalitat de connectar les persones privades de llibertat amb l'exterior, mantenint llaços familiars i socials, i d'acostar-les al món digital mitjançant les videoconferències, la missatgeria, les xarxes socials, l'entorn i l'autoservei i l'accés al seu expedient, entre d'altres, amb adequació i dotació de maquinari en els centres penitenciaris i centres educatius de justícia juvenil.
- **Augment del nombre de places a les unitats dependents** en execució penal d'adults. Per tal de donar resposta al pla d'obertitat i fer front a la necessitat d'eixamplar el territori amb places de persones en règim de tercer grau en unitats dependents, s'ha incrementat en 42 places les unitats dependents vigents i s'han obert tres noves unitats amb un total de 46 places, aquestes situades a Martorell, Terrassa i l'Alt Urgell.
- **Impuls de les mesures penals alternatives (MPA).** S'ha posat en marxa un Pla de xoc per a la implementació de les mesures necessàries per a l'impuls i la consolidació de les mesures penals alternatives, a fi d'assentar-les, millorar-les i potenciar-les, reduint-ne llistes d'espera. Així mateix, s'ha treballat per introduir millores en les condicions dels futurs contractes amb els prestadors del servei.
- **Inauguració del Centre Obert de Tarragona i obres avançades al Centre Obert de Barcelona.** El centre de Tarragona és el primer equipament penitenciari que es construeix expressament com a centre obert, i és també del primer centre obert mixt a Catalunya, que a més incorpora una unitat per a joves. S'hi han invertit 14 M€. El futur centre de Barcelona a la Zona Franca servirà per traslladar l'antiga presó de Trinitat Vella i la Unitat Oberta d'Hommes que està en funcionament a l'edifici de la presó de Dones de Barcelona (Wad-Ras). La inversió és de 43 M€.

4.2. Millorar el clima social i el benestar emocional als centres penitenciaris i als centres educatius

Des de l'inici del mandat, s'ha treballat per millorar el clima social als centres penitenciaris. Que els centres siguin espais tranquils i segurs, i una millora del benestar emocional, facilita els processos de reinserció i rehabilitació de les persones internes i el respecte dels drets humans. A més, s'avança en la millora dels riscos laborals del personal que hi treballa.

Partim de la idea que és una prioritat recuperar la vida i la normalitat pre-pandèmia als centres. I fer front de manera especialitzada a noves problemàtiques que es detecten entre la població penitenciària i en centres educatius actualment: augment dels problemes de salut mental, manca de referents externs i, en definitiva, de vulnerabilitats acumulades.

Principals mesures

- **Recuperar la intensivitat en el tractament i les activitats als centres**, que la vida hi torni. Hi ha una clara indicació a direccions i equips per treballar en aquesta línia. I recuperar el paper de les entitats socials a través de la Taula de Participació Social i de l'impuls de les de segon nivell.
- **Recuperar i estendre el Model de Participació i Convivència**, a tots els centres penitenciaris, amb una persona responsable de la seva coordinació als serveis centrals. El MPiC busca fer partícips els interns/ernes del seu tractament, construir des de l'autonomia, i fomentar valors prosocials i cooperatius a l'interior dels centres.
- **Augmentar el nombre de persones mediadores interculturals als centres**, sobretot en l'àmbit de joves. Durant el 2023 es va incrementar en un 20% el pressupost contractat de personal mediador als centres penitenciaris. Així mateix, per al 2025 s'ha previst que s'incrementin, dels 18 actuals a 24. També s'ha previst un increment de professionals pel que fa a la mediació de conflictes, amb la idea de tenir un mediador d'aquesta modalitat per centre, amb un total 9 professionals.
- **Ampliació de l'oferta formativa i homologació dels certificats professionals**. El Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE) ha ampliat l'oferta formativa dels cursos homologats pel Servei Públic d'Ocupació de Catalunya (SOC). El nou programa també amplia l'oferta de pràctiques a dins de les instal·lacions dels centres. Dels 3.000 interns que forma anualment el CIRE, 750 obtindran certificats homologats pel SOC.
- **Tots els serveis de restauració dels centres penitenciaris ja els presta el CIRE**. Des de l'1 de abril de 2023, el CIRE gestiona el servei d'alimentació del Centre Penitenciar Brians 1, i culmina així l'assumpció d'aquest servei a tots els centres penitenciaris de Catalunya que es va iniciar l'octubre de 2012 al Centre Penitenciar Ponent.
- **Creació de l'Escola d'Estiu als centres penitenciaris, que se suma a les que ja hi ha als centres educatius** conjuntament amb el Departament d'Educació. Com que els interns/ernes no fan vacances, l'escola tampoc ha de fer vacances. Des de l'estiu del 2023 s'ofereix oferta educativa per reforçar competències que es treballen al llarg del curs i per iniciar-se en noves matèries.
- **Incorporació de 111 professionals especialitzats per la prevenció de les conductes suïcides i violentes als centres penitenciaris**. Aquest programa comporta la creació de dos equips especialitzats, un de destinat a donar suport a la prevenció de suïcidis i un segon que es dedica a la intervenció i la prevenció i gestió de conflictes als centres. Es tracta de personal especialitzat enquadrat en diversos equips multidisciplinaris que treballaran als 9 centres penitenciaris amb un pressupost de 18M en tres anys.

- **Noves unitats d'intervenció compensatòria (UIC) per a persones amb vulnerabilitats acumulades als centres penitenciaris.** El govern ha aprovat la seva creació i s'implanta una primera fase als centres penitenciaris de Brians 1 (mòdul de dones) i Puig de les Basses. Les subsegüents fases s'aniran projectant seguidament el 2025. Aquest programa s'adreça a les persones internes amb vulnerabilitats acumulades, i que per això sovint tenen més dificultats d'adaptació en els mòduls ordinaris, amb un risc més gran de presentar conductes disruptives.
- **Treball intens multidisciplinari Justícia-Salut.** S'ha intensificat el treball conjunt entre ambdós departaments amb el focus posat en diverses problemàtiques que es troben presents en els centres penitenciaris i centres educatius: salut mental, suïcidis, drogodependències, contencions mecàniques. S'ha intensificat el tractament en salut mental, s'han desenvolupat programes específics de prevenció dels suïcidis i tractament de les drogodependències, i s'ha avançant cap a l'objectiu de contencions 0.
- **Avançar cap a l'objectiu de contencions 0** en la jurisdicció d'adults, que ja no s'implementen a justícia juvenil en compliment de l'estipulat a la Llei orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant la violència. A part del treball conjunt amb el Departament de Salut per avaluar i incorporar alternatives a la subjecció mecànica per a la desescalada, s'han donat instruccions clares i precises orientades als equips amb l'objectiu de reduir al màxim el nombre, amb avaluació setmanal; i s'ha revisat i actualitzat la formació que reben els diferents col·lectius de professionals, així com els procediments de treball establerts.
- **Planificació del projecte del futur CP de Dones i augment de places al CE Els Til·lers i al CE Montilivi.** S'ha planificat el CP de Dones de la Zona Franca amb perspectiva de gènere i amb una inversió inicial prevista al PEA de 90 M€. El nou equipament quadruplicarà la superfície de Wad-Ras; actualment se n'ha presentat el programa funcional i ja s'ha publicat la licitació de la redacció del projecte bàsic i executiu i la posterior direcció d'obra. L'equipament estarà destinat a la població penitenciària de dones en règim ordinari, obert i tancat. S'ha dut a terme la rehabilitació de l'edifici del CE Els Til·lers, amb adequació de la 3a planta i un increment de 15 places per a noies, i la rehabilitació del CE Montilivi, amb l'adequació de la segona unitat per ampliació de 10 places d'internament en règim tancat per a nois.

4.3. Professionals com a agents de canvi

El model d'execució penal català, en joves i d'adults, conceptualitza els professionals com a agents de canvi. Tant el personal de tractament com el d'interior tenen com a principal objectiu garantir itineraris de la reinserció de les persones penades. Aquesta idea central del model es veu reflectida en les dades. La ràtio d'interns per professionals és baixa (2,4 a Catalunya; 3,2 a l'Administració de l'Estat, i 3,1 a Europa), així com també el percentatge de professionals de tractament sobre el conjunt de professionals (el percentatge de treballadors de tractament sobre el total en l'àmbit penitenciari és de 17% a Catalunya, mentre que a l'Estat és del 10,2% i a Europa és del 9,5%, força més baix doncs. Així, 9 de cada 10 interns fan programes de rehabilitació).

L'àmbit de l'execució penal ha estat històricament considerat de segon nivell. I l'equip durant aquest mandat ha cregut que s'ha de canviar. Es treballa en dos vectors. En un primer vector: en un redimensionament de les plantilles en l'àmbit de l'execució penal i, en concret, en centres penitenciaris i centres educatius; és a dir, passa tant per un augment del nombre de professionals com també per una reducció de l'absentisme (16 % a presons, 20 % a justícia juvenil). El segon vector s'orienta en millorar els processos de selecció i formació dels professionals, transitant cap a un horitzó d'estabilitat en la convocatòria de noves places i la culminació d'una escola catalana d'execució penal.

- **Ampliació de la plantilla penitenciària.** El govern ha aprovat la **incorporació de 407 nous funcionaris** per als centres penitenciaris que ajudaran decisivament a millorar el servei, l'atenció a les persones internes i la seguretat dins els centres penitenciaris catalans. Aquesta ampliació és fruit dels resultats d'una auditoria elaborada per Funció Pública i que es fa pública a inicis de 2024.
- **Musculació de diversos àmbits de la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i Justícia Juvenil amb la incorporació de més personal.** S'ha incorporat nou personal tant als serveis centrals com als finalistes. Així doncs, la Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil ha passat de 440 treballadors/ores l'any 2021 a 540 l'any 2024. Cal dir que, d'aquests, 41 corresponen a la internalització del servei d'atenció inicial en seu judicial a les víctimes de violències masclistes.
- **Acord per millorar el servei i les condicions laborals del personal penitenciari.** Després de més de tres mesos de negociació es tanca l'Acord de la Mesa Sectorial de negociació del personal d'administració i tècnic de la Generalitat de Catalunya per a la millora del servei i de les condicions de treball del personal penitenciari per al període 2024-2027. En aquest acord s'estableixen canvis en l'organització dels serveis i millores retributives i tant de l'àmbit de rehabilitació com del de règim interior i administratiu. L'Acord va ser ratificat pel Govern el 30 d'abril de 2024.
- **Millora de les condicions laborals del personal d'entitats socials** que presenten el servei a l'àmbit de les MPA, la justícia restaurativa i l'atenció a la víctima del delictes. La col·laboració publicocomunitària troba importants entrebancs en la legislació estatal: la Llei de contractació de 2017 ha dificultat la consolidació de la prestació de serveis des del teixit social. L'equip de direcció actual ha treballat per trobar vies per millorar les condicions laborals dels treballadors/ores ja sigui a través de contracte, concert o internalització. En el cas de la justícia restaurativa i les MPA s'ha seguit de moment amb contracte, i s'han introduït millores substantives en els contractes de 2024 i 2025 respectivament (millorant els plecs tècnics, ajustant-los al nou conveni col·lectiu, incorporant avenços en formació, coordinació i seguiment del servei, i ampliant-ne el marge pressupostari). En el cas de l'atenció al delictes s'ha internalitzat el servei.
- **Bases per una futura escola catalana d'execució penal.** S'ha treballat per fer una diagnosi de les necessitats d'una futura escola que ha d'oferir una formació completa inicial, així com també una formació continuada, que reforci el model d'execució penal català basat en una formació de qualitat i amb una perspectiva integral de l'execució penal orientada a la reinserció social i la garantia de drets de les persones. De manera transitòria, es treballa per una planificació de les noves convocatòries de professionals i es posa un accent important en els processos de selecció i de formació selectiva.
- **Negociació amb l'Estat** respecte de dos àmbits prioritaris: el finançament dels serveis penitenciaris i la jubilació anticipada del personal penitenciari. Ambdues qüestions s'han incorporat a l'agenda governamental de negociació bilateral amb l'Estat.

Una primera lectura dels indicadors d'obertalitat, incidentalitat i coerció apunta que les intervencions efectuades i la bona governabilitat han traçat una direcció adequada de l'àmbit però que cal continuar aprofundint-hi. També dibuixen que les dinàmiques de tancament i de tensió del sistema, com les que es van donar durant el mesos de març i abril de 2024, empitjoren en el seu conjunt tots els indicadors. Les temptacions regressives tenen efectes perniciosos per al conjunt del sistema.

5. Administració de justícia àgil, eficient i de qualitat

Una administració de justícia àgil, eficient i de qualitat és la millor aliada per a les majories socials, per a la garantia dels seus drets. Segurament les polítiques de la conselleria de justícia no són cridaneres ni generen grans titulars, però són la base per facilitar els engranatges d'un Estat democràtic i de dret. Un bon funcionament de l'administració de justícia ens farà avançar en la garantia de drets, en la creació de condicions per a la bona convivència i en l'establiment de les bases de la seguretat jurídica –necessària tant per a la ciutadania com per al teixit productiu.

Ara bé, cal parlar clar: tenim molt menys marge competencial del que ens agradaria per poder fer una administració de justícia més propera i eficient. La dispersió d'àmbits d'actuació entre el Consell General del Poder Judicial, el Ministeri de Justícia i la Conselleria és font d'ineficiències importants que aspirem a transformar. Si bé l'Estatut de 1979 contemplava un marge de maniobra important per a la Generalitat en la tasca de donar suport als tribunals de justícia en el seu territori, la posterior llei orgànica del poder judicial de 1985 va reinterpretar extensivament les competències del Consell i del Ministeri. És per això que, a partir de les aportacions del llavors conseller de Justícia Josep Maria Vallès, es va procurar inserir a l'Estatut de 2006 un conjunt de disposicions per corregir parcialment aquesta situació. Malauradament, i no per atzar, aquestes disposicions van ser en gran part declarades inconstitucionals o reinterpretades en la sentència del TC de 2010.

Hi ha molta feina a fer, i es tracta d'un camp on no és fàcil actuar. La percepció majoritària que té la ciutadania de l'administració de justícia no és tan bona com ens agradaria: opina que no respon adequadament a l'evolució de les demandes i dinàmiques socials. Apareix encara com una administració lenta, poc accessible, llunyana i formalista. D'altra banda, és evident que no estem només davant d'una funció purament gestora. Però es una responsabilitat que necessita de molta i bona gestió. I que aquesta sigui coordinada i cooperada entre institucions i actors.

A més, cal reconèixer que no només és una percepció. A part dels reptes organitzatius i de digitalització que es tractaran en el segon punt, Catalunya té una baixa dotació en personal judicial i, a més, una litigiositat en important creixement, i una destacada mobilitat del personal judicial.

Manca de jutges, magistrats i LAJ

Catalunya compta amb 10,9 jutges i magistrats per cada 100.000 habitants al 2022, un indicador que s'ha mantingut força constant al llarg dels anys (10,8 durant el quinquenni anterior). La ràtio sempre ha estat inferior a la mitjana estatal: 11,6 al 2021 i 2022 (11,5 durant el quinquenni anterior). Catalunya es troba en les darreres posicions dels territoris de l'Estat (13/17), només pel davant de País Basc, Múrcia, Navarra i Castella-la Manxa.

Aquesta situació es veu agreujada per la tendència a l'alça de la taxa de litigiositat (és el nombre d'assumptes ingressats en els òrgans judicials per cada 1.000 habitants) des de 2017 (amb excepció de 2020) fins a assolir el 2022 (i encara més durant el 2023) uns valors màxims històrics. A Catalunya la taxa de litigiositat s'ha situat tradicionalment per sota de la mitjana estatal. Tanmateix, el darrer any 2022, la taxa de litigiositat (144,6) se situa per primer cop per sobre de la mitjana estatal (140,8).

L'evolució a Catalunya en el nombre de jutges i magistrats i en el nombre d'assumptes ingressats durant el període 2016-2023 és preocupant. Mentre el nombre de jutges i magistrats s'ha incrementat durant aquest període un 6%, el nombre d'assumptes ingressats ho ha fet un 41%. La distància entre el nombre de jutges i el nombre d'assumptes ingressats a Catalunya cada cop és més gran.

La ràtio del nombre de lletrats de l'Administració de justícia (LAJ) per cada 100.000 habitants també ha estat a Catalunya tradicionalment inferior a la mitjana estatal. L'any 2022, hi va haver 8,55 LAJ per 100.000 habitants a Catalunya enfront dels 9,11 de mitjana estatal.

Alta ràtio d'altre personal AJ (Generalitat)

Així, mentre que les ràtios de jutges i de LAJ per cada 100.000 habitants han estat a Catalunya inferiors a les mitjanes estatals, les ràtios de funcionaris de l'Administració de justícia per jutge o magistrat i per lletrat han estat superiors. Al 2022, el nombre de funcionaris per jutge i/o magistrat a Catalunya ha estat de 8,74 mentre que la mitjana de l'Estat ha estat de 8,29 i el nombre de funcionaris per LAJ a Catalunya ha estat d'11,14, mentre que la mitjana de l'Estat ha estat de 10,67. Així mateix, el nombre de funcionaris per òrgan judicial a Catalunya ha estat al 2022 d'11,68 mentre que la mitjana de l'Estat ha estat d'11,06.

D'aquesta manera, mentre l'Estat té un dèficit evident en jutges, magistrats i LAJ, a Catalunya, el Departament de Justícia incrementa les plantilles del personal al servei de l'Administració de justícia per sobre de la mitjana de l'Estat. No obstant això, s'ha de tenir en compte que la capacitat resolutòria només la tenen els cossos superiors (jutges, magistrats i LAJ).

5.1. Avançar cap a una millor col·laboració i cooperació interinstitucional, i consolidar recursos

Els reptes que ens aporta el canvi d'època, i la fragmentació d'operadors en l'àmbit de l'administració de justícia augmenta la complexitat de les actuacions, però això no pot ser una excusa. Durant el mandat hem treballat de valent per aconseguir situar les necessitats i singularitats de l'administració catalana de justícia a l'agenda política. I també hem avançat en la col·laboració i cooperació amb totes les administracions, amb el poder judicial i amb els operadors jurídics. Amb responsabilitat institucional. Per poder prioritzar millor els recursos que, sobretot en un àmbit com el nostre, són finits. Regenerar una relació d'entesa amb el poder judicial i amb el Ministeri de Justícia en relació amb qüestions que afecten l'administració de justícia ha permès desenvolupar la gestió ordinària dels assumptes i el desenvolupament del pla de govern amb efectivitat. De manera concreta, en aquest àmbit podem destacar:

- **Reactivació de l'Observatori Català de la Justícia.** Després de gairebé una dècada inoperatiu, s'ha reactivat l'Observatori Català de la Justícia, òrgan de participació i deliberació sobre el servei públic de justícia on participen actors institucionals, operadors jurídics, universitats, ens professionals i ciutadans. Les primeres comissions de treball que es creen són les de digitalització i d'especialització.
- **Renegociació del finançament en l'àmbit de l'Administració de justícia.** En el marc de la Comissió Mixta de Traspassos Estat-Generalitat s'han reobert els treballs per a l'actualització del finançament de la creació de nous òrgans judicials. Existeix un principi d'acord entre les dues administracions per revisar a l'alça, aquest mateix 2024, diversos mòduls que componen aquest finançament.
- **Recaptació de les taxes judicials que preveu la llei catalana.** Malgrat estar previstes en el marc legal, es tracta d'unes taxes que des que es van aprovar han tingut una recaptació baixa. S'ha treballat per posar en marxa els mecanismes d'informació i control i s'ha aconseguit mobilitzar recursos. L'acció recaptatòria ha comportat una major igualtat en el tracte a tots els subjectes passius i ha possibilitat un increment dels recursos disponibles per atendre les necessitats de l'Administració de justícia de Catalunya. A tall d'exemple, durant el primer semestre de 2024 s'hauran ingressat sis milions d'euros més que en el mateix període de l'any anterior.

5.2. Transformació organitzativa i digital

La justícia és un dret ciutadà de primer ordre i ha de respondre a les expectatives de funcionament pròpies del segle XXI. La seva modernització en àmbits com el digital i racionalització organitzativa és un indicador d'un sistema saludable de benestar, amb un servei que ha de posar la ciutadania al centre. Alleugerir i simplificar els processos de l'Administració de justícia vol dir una justícia més propera, democràtica i igualitària. En matèria de digitalització, tenim la gran oportunitat que suposen els fons Next Generation. Han arribat més de 44 M€ que s'han d'executar abans de desembre de 2025 i el Departament té una direcció general que s'encarrega específicament d'aquesta tasca. Els fons europeus han estat, i encara són, la gran oportunitat per finalitzar el procés de digitalització que tenim entre mans.

- **Estratègia de justícia digital 2030.** S'ha començat a desplegar i permetrà completar el sistema d'e-justícia a la jurisdicció penal, treballar en la interoperabilitat dels sistemes actuals o instaurar eines d'exploració de la dada que ajudaran a la presa de decisions, entre d'altres. S'ha dotat d'ordinador portàtil el 75% de personal de l'Administració de justícia i actualment està en execució la renovació d'equips informàtics fins arribar al 100% de llocs de treball i espais comuns dels 49 partits judicials.
- **Noves funcionalitats de la Seu judicial electrònica.** S'ha posat en marxa el servei que habilita les persones físiques a presentar demandes i escrits telemàtics des de l'Àrea privada de la Seu judicial electrònica de Catalunya.
- **Comunicacions telemàtiques de l'advocacia de fora de Catalunya.** S'han ampliat els col·lectius i institucions que es relacionen telemàticament amb la justícia i s'ha iniciat el desplegament de les comunicacions de l'advocacia de fora de Catalunya a través de l'extranet del professional.
- **Cites telemàtiques i digitalització del registre civil.** S'ha iniciat el desplegament del servei per reservar cita al registre civil. El servei ofereix a la ciutadania la possibilitat de concertar una cita i l'accés a la informació, els models i els formularis necessaris per als diferents tràmits que hagi de dur a terme. Ja són 36 els registres civils (de 49) que disposen d'aquest servei. També s'està desplegant el nou model organitzatiu amb la implantació de DICIREG (sistema de tramitació digital del registre civil). Actualment s'ha desplegat al 63% de partits judicials, el que suposa 31 oficines generals i 401 oficines col·laboradores.

En relació amb l'agilització del sistema són importants les transformacions organitzatives. Així doncs, s'ha continuat amb la implantació de les oficines judicials com a eina imprescindible per tal de donar suport a l'activitat jurisdiccional. Aquest nou model comporta la creació de serveis comuns que centralitzen les tasques de gestió i suport. Actualment, l'oficina judicial està implantada en 25 dels 49 partits judicials.

- **S'han creat 12 nous jutjats a Catalunya i 9 places de magistrats.** Primera Instància i Instrucció de Cornellà de Llobregat (31/3/2023); Primera Instància de Granollers (31/6/2023); Penal (especialitzat en execucions) de Vilanova i la Geltrú (31/3/2023); Mercantil número 2 de Girona (31/3/2023); Social de Tarragona (31/3/2023); Primera Instància de Barcelona (31/6/2023); Penal de Barcelona (31/6/2023); Primera Instància de Badalona (31/1/2024); Primera Instància (especialitzat en capacitats) de Barcelona (31/1/2024); Primera Instància de l'Hospitalet de Llobregat (31/1/2024); Primera Instància i Instrucció de Figueres (31/1/2024); Primera Instància de Girona (31/1/2024.)
- S'ha socialitzat la demanda d'una **Acció específica de creació de 50 unitats judicials en 2 anys.** Es tracta d'una mesura pactada entre ERC i el PSOE i que hauria de fer-se efectiva tan aviat com hi hagi pressupost estatal. És una mesura que també s'ha fet seva la Comissió

Permanent de l'Observatori Català de Justícia. D'aquesta manera, Catalunya es situaria en la mitjana estatal. Malgrat tot, per la complexitat del territori, l'alta litigiositat i la mobilitat del personal, caldria una injecció del doble d'unitats judicials com així també apunta el TSJC.

Finalment, en aquest àmbit, hem estat treballant darrerament en les noves lleis d'eficiència de l'Estat (reconvertides en decret i llei orgànica), que suposaran una millora en el sistema i que caminen en la mateixa direcció que ja estava fent l'administració catalana. Es tracta d'una legislació en conjunt molt positiva per al sistema però amb algunes qüestions a millorar i hi incidirem via esmenes (reforçar incorporació dels MASC, reforçar la figura de jutge/essa de pau, etc.).

5.3. Millora de la infraestructura i de les condicions laborals

No podem parlar de l'agilització i la qualitat del sistema sense referir-nos a les millores en infraestructures i les condicions laborals dels treballadors/ores. En aquest apartat, durant el mandat s'han desencallat necessitats històriques en ambdós àmbits que, en diversos casos, recullen el fil de fa gairebé dues dècades.

- **Modernitzar i fer nous equipaments judicials**, molts d'ells històricament demandats. És per això que hem desencallat el nou complex d'equipaments judicials Lluís Companys de Barcelona - Audiència Provincial de Barcelona - (dotació de 98 M€), el nou Fòrum de la Justícia a Tarragona (70 M€ de la licitació d'obres), nous edificis judicials de Martorell i Santa Coloma de Farners, i l'ampliació i la reorganització funcional dels edificis judicials de Sabadell i Mataró. S'han dut a terme reformes menors en diverses seus judicials. I s'ha treballat amb diversos ajuntaments per activar reserva de sòl per a futurs equipaments.
- **Foment de les vocacions jurídiques i judicials**. El pla de foment de les vocacions judicials ofereix cinc programes formatius de foment de vocacions jurídiques i judicials: jutges, fiscals, lletrats i advocats de la Generalitat. Es tracta d'una aposta de país per reduir la mobilitat de personal jurídic i judicial, fomentar la igualtat d'oportunitats, garantir els drets lingüístics de la ciutadania i coneixement del dret propi. S'han invertit 850.000 € anuals en la formació de més de 200 futurs professionals, una part d'ells amb beca.
- **Acord de millora de les condicions laborals a l'Administració de justícia**. Després de mesos de treball entre administració i sindicats, a l'abril de 2024 s'ha signat un acord de millora del sistema i les condicions laborals dels treballadors i treballadores de l'Administració de justícia. Inclou increments salarials de 200 € de mitjana a partir d'augment en els complements específics i de productivitat, millores organitzatives i facilitats per a la conciliació, així com també formalitza el desplegament de les oficines judicials, entre d'altres. Des de 2006 no se signava un acord d'aquest tipus.
- **Foment de la justícia gratuïta**. S'ha reforçat el servei de justícia gratuïta amb un increment històric d'un 10% al 2023, i s'ha arribat a 73 M€. Catalunya se situa així al capdavant de les comunitats que més inverteixen en justícia gratuïta, tant en xifres absolutes com en xifres relatives. S'ha fet un pla pilot de foment del català a la justícia que durant el 2023 va tenir una dotació de 300.000 €.

5.4. Atenció psicosocial a víctimes

Noves necessitats socials i l'avenç en el marc legislatiu han fet que s'anessin creant diversos serveis d'atenció psicosocial vinculats al funcionament de l'Administració de justícia. Moltes d'aquestes experiències són ben valorades pels operadors jurídics i la ciutadania en l'acompanyament a víctimes i la facilitació d'un millor funcionament del sistema judicial. Ara bé, després d'anys de funcionament,

correspon treballar per una ampliació i aprofundiment en el servei, així com també per una major coordinació, reorganització i fins i tot fusió entre serveis de la casa i també amb altres departaments i institucions. Aquesta potenciació, reordenació i eficiència ha estat un objectiu del mandat i encara ha de continuar desplegant-se.

- **Impuls de les unitats de valoració forense integral (UVFI).** S'ha donat un impuls a l'atenció forense en casos de violències masclistes de manera que s'ha augmentat el nombre de personal especialitzat, reorganitzant i dotant d'una finestra única al servei (tant en menors com en adults). Aquestes unitats han entrat en funcionament el primer trimestre de 2024 amb una trentena de nous professionals que possibilitaran uns circuits més ràpids, accessibles i eficients, amb l'objectiu d'evitar la revictimització i millorar la qualitat de la prova pericial, que és determinant en processos en casos de violències masclistes.
- **Impuls de la formació i actualització dels professionals dels equips d'assessorament tècnic penal (EATP) i els equips d'assessorament tècnic en l'àmbit de la família (EATAF) en perspectiva de gènere, entre d'altres.** A més, els ETAP s'han musculat a partir de la incorporació de personal a través de programes específics. I s'ha modificat el decret d'estructura del Departament perquè els EATAF s'integrin a l'estructura de l'IMLCFC i esdevinguin així la unitat central de les ciències forenses.
- **Impuls de l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses.** S'ha impulsat l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLCFC) a través de la modificació del seu reglament i la implantació de la relació de llocs de treball. Així mateix, se n'ha reforçat la vessant social amb l'adopció d'un nou codi ètic pioner a l'Estat o la posada en marxa de la Unitat de Mort Soltada, entre d'altres.
- **Internalització del servei d'acompanyament de víctimes de violències masclistes.** Les oficines d'atenció a la víctima del delictes (OAVD) han integrat i ampliat el servei d'acompanyament a víctimes en seu judicial (fins ara prestat per una entitat externa) a través del Programa temporal VIMAS, amb la finalitat d'impulsar, ampliar i millorar l'atenció inicial a les víctimes en l'àmbit de les violències masclistes i de forma que puguin atendre les demandes d'actuació dels òrgans judicials de tots els partits judicials de Catalunya, a banda de donar cobertura també els caps de setmana i festius. Mitjançant aquest programa temporal, finançat amb fons del Pacte d'Estat contra la Violència de Gènere, s'han incorporat un total de 41 professionals.
- **Desplegament de les unitats Barnahus,** adreçades als infants i adolescents víctimes de violències sexuals. Aquestes unitats innovadores donen una atenció integral als infants víctimes de violències sexuals des d'un mateix espai des del qual intervenen coordinadament professionals de diferents departaments de la Generalitat. Per part de Justícia s'hi incorporen 44 professionals mitjançant un Programa temporal: 40 persones als equips d'assessorament tècnic penal i les oficines d'atenció a la víctima del delictes i 4 persones a l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya.
- **Sentències entenedores per a tothom.** Les persones amb discapacitat ara disposen d'un nou servei que adapta les sentències judicials a lectura fàcil.

6. Gestió adequada de conflictes i justícia restaurativa

Hem de ser capaços de donar centralitat a un paradigma on, com a societat, la norma sigui gestionar els conflictes transitant de la cultura de l'adversari a una cultura de l'acord. Així, l'impuls de la gestió adequada de conflictes (també conegut com la resolució alternativa de conflictes) és una via amb enormes reptes i oportunitats. Gestionar millor els conflictes que es viuen en societat té un impacte positiu en termes de cohesió social, seguretat ciutadana i convivència. Aquesta serà una peça clau del model de país que volem construir, on els vincles comunitaris siguin una pedra fundacional de la prosperitat compartida que volem assolir. El món avançat va cap aquí, i a Catalunya hem de remar en la mateixa direcció.

Aquesta mirada en l'àmbit de la justícia és necessària per raons ètiques, polítiques i d'eficàcia. En primer lloc, per raons ètiques i polítiques. Amb convenciment i amb el compromís amb valors com la dignitat, el respecte a la vida, la igualtat, el diàleg respectuós, honest i compassiu que reconeix l'altre, l'escolta i entén el patiment. En segon lloc, amb eficàcia i eficiència: perquè la justícia exclusivament retributiva no ha aconseguit la reducció de la criminalitat, ni tampoc reduir els conflictes violents en altres àmbits. I perquè aquestes experiències poden contribuir, també, a descongestionar els jutjats.

En aquest sentit, hem treballat en un doble vector. El primer: normalitzar una altra manera de resoldre conflictes i de construir justícia, contribuint a la construcció d'una cultura política ciutadana que vagi en aquest sentit, i sensibilitzant institucions, operadors i actors socials. El segon vector apunta a caminar cap a la universalització de serveis, això és, a transitar la consolidació d'instruments de qualitat i eficients, amb un accés equitatiu, que permeti estendre aquesta aproximació en la gestió de conflictes i problemes socials. Algunes concrecions en aquesta línia:

- **Creació de la Comissió Interdepartamental de Mediació i Resolució de Conflictes.** S'ha creat la Comissió per promoure i intercanviar bones pràctiques entre els diferents departaments i unitats de l'Administració que fan servir la mediació i altres mecanismes a l'hora de dirimir conflictes amb o entre la ciutadania.
- **Campanyes de comunicació pública per al foment de la mediació.** S'han dut a terme diferents accions de difusió relatives a la mediació i els altres mètodes de resolució alternativa de conflictes (ADR), juntament amb l'ICAB o el Deganat de Catalunya del Col·legi de Registradors, i la campanya de publicitat institucional "Quan ens entenem, trobem la solució".
- **Cap a una llei de gestió adequada de conflictes.** S'ha aprovat la memòria preliminar de l'avantprojecte de llei de gestió adequada de conflictes, i s'aporta una proposta de text articulat a informació pública. La llei abordarà una regulació integradora de diferents mètodes de resolució de conflictes, com ara la mediació, la conciliació, la persona professional neutral, la negociació assistida, el dret col·laboratiu, la justícia restaurativa i l'arbitratge. Es tracta de posar alternatives a l'abast del ciutadà per gestionar conflictes més enllà de la via judicial convencional, fent partícips les parts en la cerca de solució i ajudant també així a descongestionar els jutjats.
- **Transformació digital del procediment de mediació.** S'ha creat el nou Sistema d'informació i gestió de la mediació i l'ADR (SIGMA) per transformar en digital tots els processos del Centre de Mediació de Catalunya i facilitar la gestió integral de tot el cicle dels procediments de mediació. S'ha posat en marxa el nou protocol d'acollida per a professionals de la mediació del Registre de mediadors del Centre de Mediació de Catalunya.
- **Mediació al món local.** El Centre de Mediació de Catalunya ha posat en marxa el 2024 un programa temporal de tres anys per fomentar la mediació i altres ADR en el món local i aproximar-los a la ciutadania en els municipis del país que no disposen d'un servei de mediació.

- **Foment de la mediació als òrgans judicials.** S'han creat i posat en marxa les unitats col·laboratives per al foment de la mediació als òrgans judicials.

La justícia restaurativa es configura alhora com a invitació a reconceptualitzar la idea de justícia en ple segle XXI –transitar d'una lògica adversarial a una del diàleg i l'acord contribuint a la deflació punitiva. I també com a pràctiques concretes que posen al centre la restauració i reparació de la víctima– amb serveis i pràctiques en l'àmbit penal. El procés penal no sempre satisfà les expectatives de la víctima, que no se sent escoltada, i tampoc les del victimari. La justícia restaurativa fa un gir paradigmàtic i posa al centre les necessitats de la víctima. Amb l'ajuda d'un professional, víctima, victimari i el conjunt de la comunitat afectada tenen l'oportunitat de dialogar sobre com han sigut afectades pel delicte i què es pot fer per reparar el dany causat. L'enfocament restauratiu permet construir un sistema penal en el qual les garanties processals de l'acusat i les necessitats de reparació de les víctimes van de la mà.

A Catalunya vam ser pioners com a país en la introducció de pràctiques restauratives en l'àmbit penal: primer, a la jurisdicció de menors (1990) i, més endavant, a la d'adults (1998). I avui estem en disposició de fer un salt quantitatiu i qualitatiu. Atesorem un enorme bagatge teòric i experiència pràctica. Responsables polítics, treballadors públics, operadors jurídics i judicials, acadèmics i teixit social han anat forjant al llarg dels anys unes experiències que ens han d'enorgullir. Ha arribat l'hora d'activar tota la potència d'aquestes pràctiques, d'explorar fins a on poden arribar. I, en definitiva, de complicar el concepte mateix de *justícia*.

- **Estratègia de justícia restaurativa 2030: d'un servei pioner a un dret de ciutadania.** Durant el 2023 s'han celebrat els 25 anys de l'inici del servei de justícia restaurativa en la jurisdicció ordinària (en menors aquestes pràctiques s'incorporen ja al 1990). En aquest context s'aprova l'Estratègia de justícia restaurativa 2030 que pretén impulsar el servei en ambdues jurisdiccions tant des d'un punt de vista qualitatiu com quantitatiu, caminant cap a l'horitzó de la seva universalització i excel·lència en l'horitzó 2030. Amb aquesta finalitat s'identifiquen 15 mesures, prioritzades principalment en els primers anys de desplegament, i algunes d'aquestes mesures ja estan en desenvolupament.
- **Pilot a Tarragona i Terres de l'Ebre d'universalització del servei.** Una de les mesures centrals de l'Estratègia, i que ja s'ha començat a desplegar, és la implementació d'un pilot a Tarragona i Terres de l'Ebre en la jurisdicció ordinària on assajar la universalització del servei. L'equip de professionals ha passat de 4 a 17, amb una coordinació pròpia, repensant circuits i protocols, i acompanyada d'una campanya de difusió i sensibilització als operadors i la ciutadania. El pressupost destinat és de 800.000 euros per dos anys.
- **Impuls de les xarxes de promoció de la justícia restaurativa: la Declaració de Donosti.** Amb voluntat d'actuar com a impulsors de les pràctiques restauratives en l'àmbit de la justícia penal, els tres territoris pioners de l'Estat en aquesta matèria han signat una declaració de compromís conjunta. Les conselleres de justícia d'Euskadi, Navarra i Catalunya constitueixen l'embrió d'una coordinació per al treball conjunt en l'àmbit, així com també per impulsar un marc legislatiu procliu a aquestes experiències.

7. Memòria democràtica per un present i futur més fratern

Ja al 2002, amb la Declaració del Liceu, experts i entitats memorialistes reclamaven polítiques públiques de memòria. Amb el canvi de mil·lenni, la transversalitat del cicle de protesta que creix en la segona legislatura Aznar acull també als moviments memorialistes. Ara bé, aquests no apareixen del no res: son hereus d'un treball incansable d'exigència de veritat, justícia, reparació i garanties de no repetició des de la mateixa transició. Però es ja a principis dels 2000 que les demandes comencen a esdevenir un nou sentit comú. D'aquesta primer onada es crea el Memorial Democràtic com a organisme impulsor de les polítiques memorials, i amb una important intersecció amb les entitats i l'acadèmia.

A Catalunya la cultura memorialista i les polítiques públiques que en deriven tenen característiques pròpies. La dimensió col·lectiva i política, la voluntat d'impacte en la construcció d'una cultura cívica i crítica és important i cabdal. Així doncs, mentre que Rodríguez Zapatero, des d'una mirada força personal, arriba a la presidència reivindicant els seus familiars represaliats (2004), el pacte del Tinell – que dona vida al govern catalanista i d'esquerres de Maragall (2003)– apel·la a l'experiència republicana com antecedent fundacional de la democràcia contemporània. No es recorre al pacte transicional sinó als anys trenta amb una clara voluntat de dibuixar l'enfocament de la memòria democràtica.

El lloc i el temps de les polítiques de memòria dibuixen diversos reptes que hem volgut transitar en el mandat de l'equip. En primer lloc, necessitem pensar les polítiques en aquest context postransicional. Les noves generacions no han viscut la Guerra Civil ni el franquisme, tampoc la transició o els primers anys de democràcia. L'educació, la formació i la sensibilització han d'estar al centre. Les polítiques d'avui no poden ser les mateixes que haurien d'haver estat als vuitanta. En segon lloc, no estem davant d'un exercici de nostàlgia sinó que obrim un horitzó de present i futur, d'articulació d'una cultura cívica democràtica. Entendre el present amb perspectiva històrica i de drets humans per construir i reconstruir ciutadania i cohesió social. En tercer lloc: declinar les memòries democràtiques amb plural. No estem aquí per construir una única veritat historiogràfica sinó per avançar en la defensa dels drets humans, la cultura de la pau i la fraternitat. En societats complexes i mestisses, amb diverses sensibilitats, experiències i orígens, les memòries democràtiques també són, per exemple, les de les diàspores i la ciutadania nascuda fora de l'estat o els seus descendents.

Així doncs, es consolida la institucionalitat en matèria de polítiques de memòria democràtica.

- **Llei de memòria democràtica.** El Govern ha aprovat el Projecte de Llei de memòria democràtica. La norma, pendent de reprendre el tràmit parlamentari, permetrà crear, consolidar i ampliar els instruments i els recursos per desenvolupar polítiques públiques en matèria de memòria democràtica a Catalunya.
- **Consolidació del programa de subvencions a administracions públiques, entitats socials i acadèmia.** Aquestes subvencions són clau per a una construcció deliberada i participada de les polítiques públiques de memòria, així com també per aconseguir una capillaritat i porositat d'aquestes arreu del territori i en diferents sectors socials. Aquestes subvencions s'han centralitzat en una convocatòria i sota el paraigües del Memorial Democràtic, que en facilita l'accés i la gestió, així com també se n'ha ampliat la quantia, que arriba a la xifra de 580.000 euros anuals.
- **Nova seu del Memorial Democràtic.** S'han planificat les obres d'adequació de la nova seu del Memorial Democràtic, amb una inversió prevista de 2 M€, que servirà per consolidar la institució i les seves polítiques, ja que per primera vegada disposarà d'un immoble singular i propi a prop del Palau de la Generalitat, al centre de Barcelona. S'ha celebrat el concurs d'idees i ja està en marxa la redacció del projecte executiu i el concurs per a la direcció i l'execució de les obres.

- **Ampliació de Consorci Museu Memorial de l'Exili (MUME).** El Consorci del Museu Memorial de l'Exili es reforça amb la incorporació dels municipis de la Vajol i de Portbou. Ambdós són enclavaments clau en l'impuls de la política memorial i, en concret, en l'estudi de la guerra, l'exili i la deportació. A la Vajol, entre altres espais d'interès, hi trobem la mina Canta o mina d'en Negrín. Portbou connecta Catalunya amb Europa i la Segona Guerra Mundial gràcies a Walter Benjamin.

El dret a la veritat cal contextualitzar-lo en ple segle XXI. Estem davant d'un període àmpliament estudiat per part de l'acadèmia i les entitats de memòria. Però encara queda feina per fer. Cal seguir treballant per obrir arxius i digitalitzar-ne al màxim el contingut. L'objectiu ha de ser el de facilitar l'accés a investigadors/ores i ciutadania en general. També esdevé imprescindible procedir a la desclassificació de documents del període franquista i construir bases de dades públiques, repositoris d'informació i material classificats que permeti l'avenç de la investigació i la divulgació.

- **Actualització de bases de dades del Banc de la memòria democràtica.** S'han actualitzat fons i documentació referents al Cens de deportats catalans i espanyols als camps nazis (incloent la publicació del mapa de llambordes Stolpersteine), al Cens de simbologia franquista, a la Xarxa d'Espais de Memòria i al Cost humà de la Guerra Civil. El Banc de la memòria democràtica és un projecte liderat pel Memorial Democràtic que recull i posa a l'abast de la ciutadania aquells fons i col·leccions que recuperen la memòria democràtica a Catalunya (1931-1980).

En relació amb el dret a la justícia, és l'hora d'iniciar processos judicials en relació amb els abusos de drets humans que es van produir durant la dictadura franquista. Encara que la llei d'amnistia dificulti penar, no hauria de ser impediment per investigar. La Llei 20/2022 i la creació de la fiscalia de sala reforçarien aquest marc d'oportunitat.

- **Primeres obertures de processos judicials per vulneració de drets humans durant la dictadura.** S'han obert processos judicials pioners per esclarir els fets i establir la veritat jurídica sobre alguns episodis de vulneració de drets humans comesos durant la dictadura franquista. En aquest sentit, la Generalitat s'ha personat com a **acusació popular en el cas de les tortures a Carles Vallejo a Via Laietana**. La fiscalia de Barcelona, a instàncies de la Fiscalia de Sala de Drets Humans i memòria democràtica, es va pronunciar a favor de la investigació d'aquest cas.
- **Formació en matèria de memòria democràtica a operadors jurídics i servidors públics.** La intersecció entre memòria i dret presenta una enorme potencialitat i és bo que magistrats, fiscals, lletrats i servidors públics coneixin el marc català, estatal i internacional i la manera com aplicar-lo. Les aportacions més innovadores en aquest camp imbriquen la cerca de la veritat jurídica amb aproximacions restauratives, simbòliques i polítiques.
- **Construcció de la prova** que pugui acompanyar els processos judicials. Estem davant de casos en què la construcció de la prova és més matèria d'historiadors que de forenses o advocats. Davant aquesta constatació, la Generalitat està en disposició de recopilar informació, directament o de manera indirecta, i per tant, poder tenir més qualitat en la defensa d'un cas.

El dret de reparació esdevé cabdal en les polítiques de memòria. L'obertura d'algunes fosses pot actuar com exercici de reparació individual i col·lectiva, de manera rellevant en els casos més propers al present. En un context posttransicional adquireixen cada cop més importància la dignificació de cementiris i llocs inhumació, la commemoració i l'homenatge, la resignificació de llocs de repressió, la patrimonialització de fets i espais vinculats a les lluites democratitzadores.

- **Nou pla de fosses 2023-2025.** Amb el nou Pla de fosses 2023-2025 s'ha impulsat el treball per localitzar fosses i recuperar individus. S'avança també en actualitzar el mapa de fosses. En un context posttransicional el treball en fosses combina objectius vinculats al dret a la veritat avançant en el coneixement d'un període històric i al dret a reparació amb una dimensió individual i sobretot

col·lectiva. S'ha avançat en la creació d'un Banc d'objectes i s'ha revisat el mapa de fosses de Catalunya per adaptar-lo a les necessitats d'avui.

- Fruit d'aquestes tasques de recuperació destaca l'**entrega a la família de les despulles del militant antifranquista Cipriano Martos**, al seu poble natal de Granada. Martos va morir a mans de la Guàrdia Civil el 1973 després d'haver ingerit àcid sulfúric durant un interrogatori.
- **Programa d'identificació genètica.** S'ha impulsat el Pla d'acció per l'increment de les proves d'identificació genètica, per la recuperació i anàlisi antropològica i genètica de les restes òssies humanes de la Guerra Civil i la dictadura franquista. Gràcies al Programa d'identificació genètica, impulsat el 2016 amb el Departament de Salut, durant aquest mandat **s'han pogut identificar les restes de 14 persones exhumades en fosses i retornar-les a les seves famílies.**
- **Memorial Bosc d'Empremtes al Camp de la Bota.** S'ha desencallat la construcció del memorial conceptualitzat per part de l'artista Francesc Abad. Es tracta d'un conjunt escultòric per al record i reconeixement de les persones que van ser afusellades al Camp de la Bota de Sant Adrià de Besòs per la dictadura franquista. La inauguració es preveu al llarg de 2024.
- **Rehabilitació del Poble Vell de Corbera d'Ebre.** S'ha impulsat la primera fase de les obres de consolidació i rehabilitació del Poble Vell de Corbera d'Ebre, pensat com un memorial que situa aquest monument i el reconeix com a element del patrimoni memorial de Catalunya, de gran importància per poder explicar els efectes de la batalla de l'Ebre i de la Guerra Civil.

Per acabar, la garantia de no repetició. La memòria democràtica ha d'estar present en les activitats curriculars i extracurriculars dels centres educatius, des de la primària a la universitat, així com també l'activitat de foment d'una cultura cívica democràtica.

- **Educació i memòria democràtica per a la formació d'una consciència cívica** fonamentada en els valors de la democràcia, la cultura de la pau i els drets humans. El Memorial Democràtic ha treballat juntament amb el Departament d'Educació en l'ampliació territorial dels grups de treball DEMD de professors de secundària especialitzats en l'àmbit de la memòria democràtica, atès que tenen un paper clau en la transmissió transgeneracional. Així mateix, el Memorial Democràtic ha ampliat la seva oferta educativa amb més diversitat de tallers i visites guiades, posant un èmfasi especial en el període tardofranquista a través del programa "Testimonis a l'aula". El MUME ha recuperat el nombre d'usuaris del seu servei educatiu després del període de la pandèmia i l'ha ampliat amb noves propostes d'itineraris i la incorporació de nous espais de memòria del territori circumdant. Paral·lelament, el COMEBE ha reforçat el seu servei educatiu i guiatges i l'Espai Lluís Companys està treballant en el disseny d'un programa educatiu.
- **Accions de foment d'una cultura cívica democràtica** i de coneixement històric del passat recent. El Memorial Democràtic ha desplegat un programa expositiu a nivell territorial que ha inclòs el tractament de qüestions com la immigració, els desplaçaments forçosos de població i la rellevància de les cultures polítiques a Catalunya en l'articulació de la memòria col·lectiva. Ha promogut la creació de plataformes de debat a l'entorn de temàtiques clau en l'àmbit de la memòria democràtica i la gestió del patrimoni memorial. Ha impulsat, alhora, unes línies commemoratives que posen en valor la resistència i les lluites antifranquistes i que reconeixen les víctimes del nazisme (projecte Stolpersteine). Així mateix, ha intensificat un servei de publicacions divers temàticament i dirigit a una pluralitat de públics.
- **Exilis 1936-1946, primer projecte transfronterer sobre la memòria d'exilis i migracions.** S'ha impulsat el projecte Exilis 1936-1946, el primer projecte transfronterer sobre la memòria dels exilis i les migracions. Finançat pel programa europeu INTERREG POCTEFA (Programa operacional de cooperació territorial Espanya-França-Andorra), aquest projecte innovador agrupa diferents institucions i organismes al voltant d'una memòria contemporània comuna, des de l'inici de la Guerra Civil el 1936 fins al tancament de la frontera el 1946.

- **Participació i cogestió de projectes internacionals finançats amb fons de la Unió Europea Programa CERV** (Citizens, Equality Rights and Values). El Memorial Democràtic és soci actiu en el projecte WIRE (sobre dones i resistència als totalitarismes des d'una perspectiva de gènere) conjuntament amb la UAB i altres institucions de Polònia, Itàlia i Grècia. Aquest programa té com a principals destinataris alumnat de batxillerat i estudiants de grau universitari. Dins el mateix programa s'està preparant un nou projecte, de nom ARRIVAL, juntament amb la UAB i els socis europeus, que tracta sobre les violències indiscriminades sobre la població civil.

8. Codificació del dret civil propi i suport a les entitats

Un dels pilars del nostre autogovern és un dret civil propi. La seva codificació és una tasca que ve de lluny i que compta amb la Comissió de Codificació de Catalunya, un òrgan conformat per experts/pertes que vetllen per la solidesa i la coherència del codi. El principal objectiu és el d'acabar amb la codificació, és a dir, acabar el llibre VI. A més, també es treballa per renovar el dret propi segons l'evolució de la realitat social, que és allò que fa del dret civil català un dret molt més modern que els del seu entorn i que sovint es pren com a model.

- **Actualització del Codi civil en matèria d'igualtat, mediació i protecció dels animals.** Aquesta actualització del Codi civil, pendent de reprendre el tràmit parlamentari, vol garantir el principi d'igualtat entre dones i homes, potenciar la mediació i altres mitjans de resolució alternativa de conflictes i reforçar la protecció dels animals.
- **Protecció dels drets de les persones amb discapacitat.** S'ha finalitzat la fase d'audiència i informació pública de l'Avantprojecte de Llei de modificació del Codi civil de Catalunya en matèria de suports a l'exercici de la capacitat jurídica de les persones, per prioritzar la voluntat i els desitjos de les persones amb discapacitat. L'assistència i els suports jurídics són, d'acord amb els principis de la Convenció de Nova York, les fórmules que han de substituir les tradicionals tuteles i curateles de les persones majors d'edat.
- **Contractes d'arrendaments de béns.** Ha finalitzat la fase d'audiència i informació pública de l'Avantprojecte de Llei de regulació dels contractes d'arrendament de béns.
- **Difusió i estudi del dret civil català.** S'han iniciat diferents accions d'estudi i difusió del dret civil català, a través de l'organització de jornades i simposis, entre les quals destaquen les vinculades al vintè aniversari de l'aprovació de la Llei 29/2002, de 30 de desembre, primera Llei del Codi civil de Catalunya. Aquesta Llei és el text legal que adopta i planifica una nova forma de legislar en matèria de dret civil i en què s'opta per la codificació en un únic text.

L'altra competència històrica de la Conselleria de Justícia ja en època republicana és la tasca de suport a les entitats. L'activitat quotidiana ha anat acompanyada de projectes d'innovació i de projecció de futur.

- **Transformació digital del registre i tramitació de les entitats.** S'ha impulsat el projecte de transformació digital del registre i tramitació de les entitats per tal de facilitar a les entitats l'accés i l'intercanvi d'informació, amb els principis de finestra única i de simplificació dels procediments de l'Administració. En el marc d'aquest projecte està en construcció el Canal Entitats, un espai web exclusiu per a les entitats on podran obtenir tota la informació i els recursos necessaris per al funcionament i des d'on poder consultar les seves dades i tramitar els seus fets vitals. Compta amb una inversió de 3 M€, amb el suport de fons del Mecanisme de Recuperació i Resiliència (MRR) del Next Generation de la Unió Europea.
- **Extensió de la segona oportunitat.** S'ha impulsat el Pla de difusió dels procediments de segona oportunitat per tal que arribin a tots els sectors econòmics i a tot el territori. Alguns dels destinataris del Pla de difusió han estat empreses, persones autònomes i entitats del tercer sector.

9. La transversalització feminista

El Departament de Justícia, Dret i Memòria s'ha fet seva l'estratègia de transformació feminista del Govern català i ha treballat per transversalitzar la perspectiva de gènere en totes les actuacions que realitza. Els principis garantistes i welfaristes que s'apuntaven a l'inici del text estan profundament travessats per una mirada feminista. La llibertat com a no dominació necessàriament contempla la fractura de gènere, junt amb la de classe, origen, etc. A més, la minorització de la intervenció penal i penitenciària, cercant altres vies en la gestió de conflictes i problemes socials, es recolza en postulats històrics del feminisme que consideren que la centralitat de la revenja i la retribució són paràmetres d'arrels patriarcals i que han de ser deflacionats.

De manera específica, el Departament té en la prevenció i l'abordatge de les violències masclistes un àmbit de treball important. La sensibilització i la transformació social esdevenen centrals per erradicar aquest tipus de violències. Així esdevé fonamental el treball institucional i social de construcció d'un sentit comú feminista sobretot de les generacions més joves. Un cop s'han produït violències masclistes, i en l'àmbit de competències del nostre Departament, cal fer un bon acompanyament a les víctimes en circuit judicial amb una aproximació especialitzada, evitant la revictimització i transitant camins de la restauració. També esdevé cabdal el treball amb els victimaris per aconseguir una reinserció exitosa i una reducció futura de víctimes.

En primer lloc, cal apuntar que s'ha avançat en **l'atenció a les víctimes amb dues noves unitats especialitzades (Barnahus i UVFI) i el reforçament de les oficines d'atenció a la víctima amb el programa VIMAS**. Per un costat, les Barnahus, amb 12 seus en el territori i implicació de diversos departaments, s'han construït per atendre de manera integral infants i joves víctimes de violències masclistes. Des de justícia es duu a terme l'elaboració de la prova preconstituïda (que facilita que els menors no hagin de tornar a intervenir en el procés judicial) així com també l'orientació en tot el procés judicial. Per l'altre, les unitats de valoració forense integral (UVFI) es constitueixen com la unitat centralitzada en la pràctica forense en casos de violències masclistes que busca minimitzar la revictimització i facilitar la construcció de la prova. Finalment amb el programa VIMAS s'incorporen 41 professionals a l'estructura del departament que fan acompanyament a les víctimes en violències masclistes en totes les seus judicials (vegeu l'apartat 4.3).

En segon lloc, s'implementa el **Pla d'atenció a la víctima de violència masclista en seu judicial**. El Pla contempla la creació de sales d'espera per a víctimes, la millora de recorreguts per a víctimes i victimaris, i l'actualització dels protocols organitzatius. El Pla és fruit d'un estudi fet a partir dels 51 edificis judicials catalans on es coneixen assumptes de violència sobre la dona; ja siguin jutjats VIDO pròpiament o jutjats de primera instància i instrucció amb funcions VIDO. Amb una dotació de 430.000 euros s'intervé arquitectònicament en 46 seus judicials fins a l'estiu de 2025 a partir de replicar un prototip de sala d'espera i amb la intervenció del CIRE en moltes de les obres.

En tercer lloc, treballar en **l'especialització en VIDO: torn d'ofici especialitzat i avançar en l'especialització dels jutjats**. El conveni que té el Departament amb el CICAC per la prestació del servei de justícia gratuïta contempla l'especialització en VIDO. L'atenció especialitzada de l'advocacia permet un desenvolupament de més qualitat a l'acompanyament lletrat a la víctima. Seguint la mateixa lògica, des del Departament es treballa per augmentar el nombre de víctimes de violències masclistes ateses per jutjats especialitzats en VIDO. En un procés de transformació organitzativa i digital, i amb la consolidació de diversos serveis d'acompanyament a les víctimes (Barnahus, UVFI, OAVD, EATP, etc.), cal transitar cap a maximitzar les persones ateses en els jutjats amb unitats especialitzades. Actualment a Catalunya hi ha 19 jutjats VIDO exclusius repartits en 15 partits judicials. Als 34 restants, són els jutjats de 1a instància i instrucció que compatibilitzen les funcions de VIDO amb les pròpies dels jutjats mixtos.

En quart lloc, avancem en **recerca i formació** als operadors jurídics i treballadors del Departament a través de l'activitat que es desenvolupa a l'**Observatori Català de la Justícia** en violències masclistes del CEJFE. En aquesta desitjada especialització, esdevé fonamental la formació dels servidors públics en perspectiva de gènere i, en concret, en l'aproximació a les violències masclistes. S'inclou formació especialitzada en l'oferta que ofereix el Centre a jutges, fiscals, lletrats i altre personal AJ, així com també a professionals del Departament. També s'han desenvolupat diversos actes públics (en destaquem el Congrés de Justícia feminista o els Premis de l'Observatori) i recerques que avancen en aquesta línia.

En cinquè lloc, **tractament a joves infractors amb formació en educació sexual i igualtat de gènere**. Aquest programa s'emmarca en el model ecològic de Bonfenbrenner als equips de medi obert i centres de justícia juvenil amb el suport de persones expertes en violències masclistes. Aquest programa adreçat a menors i joves que han comès delictes contra la llibertat sexual, que dona compliment a la Llei orgànica 10/2022 de garantia integral de la llibertat sexual, pretén treballar la conscienciació i sensibilització en relació amb l'exercici de la violència sexual per afavorir la reinserció i prevenir la reincidència.

Finalment s'impulsa el **Pla d'acció de potenciació del respecte a la diversitat cultural i l'orientació sexual dels i les menors privats de llibertat** a partir de dues actuacions. D'una banda, l'actualització de la fitxa tècnica general del programa de mediació cultural i per a la diversitat i l'adaptació dels programes de la diversitat cultural a cada centre. I de l'altra, l'elaboració i l'aprovació de la Instrucció 1/2023, de la DGEPCJJ, del protocol de les mesures per fer efectius els drets de les persones internes als centres educatius de justícia juvenil a la igualtat i a la no discriminació per raó de la seva orientació sexual, identitat de gènere, expressió de gènere o característiques sexuals.

10. Conclusions

Donava inici a aquest text un cita de Michel Foucault i l'Objectiu de Desenvolupament Sostenible 16. La intersecció de coneixements, sabers i experiències que aporten l'acadèmia, l'administració, el teixit social i professional és molt productiva per fer avançar l'acció pública. D'aquesta manera, l'equip que hem dirigit la conselleria durant gairebé dos anys hem orientat la nostra actuació sobre la base d'una combinació de valors i d'evidències, és a dir, de principis normatius i de coneixement científic. Així doncs, els principis generals del garantisme i el welfarisme han travessat les actuacions en l'àmbit de l'execució penal, l'administració de justícia, la gestió adequada de conflictes, la memòria democràtica i la codificació de drets propi. I al llarg del document se n'ha deixat constància.

L'acció pública l'hem entès en una doble dimensió: la implementació de polítiques públiques i la transformació cultural. Cal incidència material en la realitat, dur a terme mesures i programes que impacten en la realitat; i alhora també cal anar construint una cultura política més cívica, més democràtica i més fraterna. I això ho hem volgut fer des de la coherència política i la rigurositat tècnica. Ara bé, som un Departament que, malgrat la centralitat de les seves polítiques, ja que en depèn en part el funcionament de l'estat democràtic i de dret, històricament li ha costat fer-se lloc a nivell de disponibilitat pressupostària, de preocupació política, ciutadana o mediàtica. I no deixa de ser paradoxal.

Un país com Catalunya que en ple s. XXI i al cor d'Europa ha viscut un conflicte polític amb una important derivada punitiva que fins i tot ha portat líders polítics a la presó o a l'exili hauria de ser enormement sensible a les temàtiques que es tracten al Departament de Justícia, Drets i Memòria. Un país que ha estat anys amb una esfera pública bolcada a deliberar sobre el conflicte, el paper dels tribunals, el delictes, el càstig o la presó hauria de posar al centre els àmbits tractats per la conselleria. Ara bé, segurament és més un desideratum que una realitat. Ho deia un savi que ens ha precedit: "les presons no et donen vots però te'n poden treure, i molts". I molt al nostre pesar ens ha costat que l'opinió publicada s'atrevisís a sortir de dinàmiques punitivistes o, com a mínim, efectistes i simplistes.

Malgrat això, però, i com a balanç, creiem que hem aconseguit anar fent avançar un cert sentit comú garantista i welfarista. Fins i tot m'atreviria a dir que a una part de la societat li ha permeabilitzat la constatació que la intervenció penal i penitenciària afegeix danys i patiments a les persones implicades –víctimes i victimaris– i a la societat en general. I anar a l'arrel de la qüestió és reconèixer que treballem per un món on moltes de les funcions que desenvolupem al Departament, i que alhora aspirem a exercir amb excel·lència, tendeixin a desaparèixer.

Convé també posar en valor l'enorme feina interdepartamental que s'ha dut a terme. A partir del treball en bilaterals entre alts càrrecs dels departaments s'ha aconseguit avançar de manera molt productiva en projectes compartits i col·laborats. A problemes complexos, solucions complexes. I aquestes només poden dur-se a terme amb una col·laboració com a mínim dins del Govern. I com a darrera idea, vinculada amb la tasca de col·laboració, seguint amb el fil de la cerca d'excel·lència i rigor. Som el primer Departament a comptar amb un Pla integral d'avaluacions de la política pública que s'ha elaborat en col·laboració amb IVALUA.

Gemma Ubasart i González

Consellera de Justícia, Drets i Memòria

Barcelona, juny de 2024

Annex.

Equip de la Conselleria de Justícia, Drets i Memòria (2022-2024)

Gemma Ubasart i González, consellera

Jordi Martinoy i Camós, secretari general

Iolanda Aguilar Juncosa, secretària per a l'Administració de Justícia

Amand Calderó i Montfort, secretari de Mesures Penals, Reinserció i Atenció a la Víctima

Paula Montero Brasero, directora general d'Afers Penitenciaris (fins al juliol de 2023)

José María Montero Gómez, director general d'Afers Penitenciaris (des del juliol de 2023)

Gisela Torns Payà, directora general d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil

Dora Tellado Rosselló, directora general de Modernització de l'Administració de Justícia

Raquel Sistaré Lanás, directora de Serveis

Immaculada Barral Viñals, directora general de Dret, Entitats Jurídiques i Mediació

Alfons Aragoneses Aguado, director general de Memòria Democràtica

Eneko Barbería Marcalain, director de l'Institut de Medicina Legal i Ciències Forenses de Catalunya (IMLCFC)

David Font i Simón, director del Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE)

Encarna Bodelón González, directora del Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE)

Jordi Font Agulló, director del Memorial Democràtic

Sergi Palomeras Ferran, director dels Serveis Territorials del Departament de Justícia, Drets i Memòria a Girona

Robert Cabasés Piqué, director dels Serveis Territorials del Departament de Justícia, Drets i Memòria a Lleida

Xavier Llopart Freixas, director dels Serveis Territorials del Departament de Justícia, Drets i Memòria al Penedès

Virgínia Martínez Torres, directora dels Serveis Territorials del Departament de Justícia, Drets i Memòria a Tarragona

Lluís Montull Martínez, director dels Serveis Territorials del Departament de Justícia, Drets i Memòria a les Terres de l'Ebre

Bàrbara Minoves Corominas, directora dels Serveis Territorials del Departament de Justícia, Drets i Memòria a la Catalunya Central (fins al febrer de 2023)

Mercedes Sánchez Gómez, gerenta territorial de Barcelona Comarques

Elisabeth Abella Roca, gerenta territorial de Barcelona Ciutat i l'Hospitalet de Llobregat (fins al desembre de 2023)

Montserrat Rapita Reverter Masia, gerenta territorial de Barcelona Ciutat i l'Hospitalet de Llobregat (des del desembre 2023)

Montserrat Sagalés Torra, cap del Gabinet Tècnic

Maria del Pilar Garcia Cruz, advocada en cap (fins al març de 2023)

Mercè Nieto Garcia, advocada en cap (des del març de 2023)

Eloïsa Piñeiro Orge, cap del Gabinet de la Consellera

Joan Trias Badruna, cap de l'Oficina de Relacions Institucionals

Estefania Ruiz Valenzuela, cap de l'Oficina de Relacions Externes i Protocol

Roser Mitjà Ragolta, cap de l'Oficina de Relacions Externes i Protocol (del setembre de 2023 a l'abril de 2024)

Ainhoa Sorrosal i Serch, cap de l'Oficina de Comunicació

Elena Gómez Asensio, cap de l'Oficina de la Secretaria de la Consellera

Carles Ferreira Torres, assessor (cap del Gabinet de la Consellera del juliol de 2023 al gener de 2024)

Noe Ayguasenososa Soro, assessora

Josep Maria Torrent i Santamaria, assessor (fins al març de 2024)

Eduardo Santos Itoiz, assessor (de l'agost de 2023 fins al gener de 2024)

Marta Alonso Izquierdo, assessora de la Secretaria per a l'Administració de Justícia